

Complexnummer: 529928

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

De Bol op Redichem

Aantal complexonderdelen

2

Monumentnummers van complexonderdelen

529929, 529930

Woonplaats

Culemborg

Gemeente

Culemborg

Provincie

Gelderland

Locatie van het hoofdobject

Beusichemsedijk 15, 4101 NV te Culemborg

Complexomschrijving

Omschrijving van het complex

De HISTORISCHE BUITENPLAATS DE BOL OP REDICHEM is een kleine buitenplaats langs de Beusichemse Dijk, ter hoogte van de Redichemse Waard. Hier ligt Het Rondeel, een oud wandelgebied uit de 17de eeuw. Het bestaat uit een vierkant stelsel van lanen (carré), met kruislanen met ertussen en in het midden een rondeel van bomen. Langs de lanen staan sinds de laatste kwart van de 20ste eeuw met name essen, waartussen meidoorn, en op de kruispunten en in het rondeel staan kastanjes. Aan de noordkant staat, binnen een gracht, het huis Tusculum dat dagtekent uit het midden van de 19de eeuw. In 1640 liet Philips Theodoor van Waldeck-Pyrmondt, graaf van Culemborg, ter plaatse een 'Speel oft Sommerhuys' bouwen en een uitgestrekt wandelbos aanleggen met rechte en diagonale lanen. De lanen werden met iepen beplant, de tussenliggende vakken de 'Percken' met vruchtbomen. Het speelhuis werd op een hoogte gebouwd die de Kerswerff of De Bol genoemd werd. Het gebouwtje telde enige vertrekken en had aan de zijkant een traptorentje. In 1672 werd het huis door Franse troepen zwaar beschadigd en de lanen van het wandelpark gekapt. De bouwval is daarna afgebroken, maar de naam De Bol bleef behouden. In 1859 werd het perceel met aangrenzende landerijen verkocht aan het rooms katholieke klein seminarie der Jezuïeten te Culemborg. In 1860 werd hier voor de paters en de leerlingen een 'villa' gebouwd die de naam 'Tusculum' kreeg, genoemd naar het buitenverblijf van Cicero in de bergen bij Rome. Hier verpoosde men zich twee maal per week met balspelen als cricket en kegelen. In 1888 werd het Tusculum van 1860 door het huidige gebouw vervangen in neogotische en Chinese stijl. Om de spelen binnen te kunnen uitoefenen werd het voorste deel van het huis niet onderverdeeld en meer dan vijf meter hoog. Alleen slanke rechte staanders ondersteunen de balklaag. In 1935 werd het seminarie verplaatst naar Apeldoorn. Het speelhuis der Jezuïeten raakte in verval. In 1961 werd het huis gered door aankoop door een particulier.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het complex historische buitenplaats De Bol op Redichem bestaat uit de volgende onderdelen: HOOFDGEBOUW (1) en HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG (2). Op de bij de bescherming behorende kaart is de omgrenzing van het complex en de situering van de onderdelen aangegeven.

Waardering van het complex

De historische buitenplaats De Bol op Redichem is van algemeen cultuur, architectuurhistorisch en tuinhistorisch belang

- wegens de ouderdom
- wegens het gaaf bewaard gebleven lanenpatroon uit 1640
- als uniek voorbeeld van een 19de-eeuws speelhuis en terrein van vermaak voor paters Jezuïeten

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 529929

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	08 januari 2007
Kadaster deel/nr	82898/140

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Culemborg	Culemborg	Gelderland

Locatiennaam	Locatieomschrijving
Culemborg	

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Culemborg	O			353

Omschrijving**

Omschrijving

HOOFDGEBOUW. Uit rode baksteen opgetrokken gebouw uit 1888 op rechthoekige plattegrond van een bouwlaag onder een fors overstekend, afgeknot schilddak met balustrade. De dakvlakken zijn, met uitzondering van de overstekken, met Oegstgeester dakpannen (beverstaarten) belegd. De overstekken met gemoorde oud Hollandse pannen. Rondom een hoge aangesmeerde plint. Op een dak een opengewerkte balustrade tussen neogotische balusters. In de zijgevels fenetres à terre. De voor- en achtergevel zijn symmetrisch ingedeeld en tellen vijf traveeën, de zijgevels drie. Alle vensters hebben een raamverdeling van smeedijzeren ovalen, gevat in diagonalen. Boven de vensters en deuren licht getoogde hanekamstrekken. Alle vensters met luiken. In ieder dakvlak een rondgebogen dakkapel met gefiguurzaagde zijstukken en bekroning. Ook hier smeedijzeren vulling van de ramen. Interieur. Het voorste deel van de hoofdverdieping was aanvankelijk onverdeeld teneinde de balspelen te kunnen beoefenen. Slanke rechte staanders ondersteunen de balklaag. Thans heeft het huis een middengang, een zaal ter rechter zijde en kleine vertrekken ter linkerzijde. In het achterste deel ligt rechts een onderkelderde kamer, voorheen de keuken en links de eetkamer met hoge gestucte kachelnis. De kelder onder de opkamer was oorspronkelijk afgedekt met een vlakke balken zoldering. Omstreeks 1900 is die gewijzigd in een troggewelf op ijzeren balken. De plavuizen vloer werd door een bakstenen vervangen. Naar buiten toe kreeg de kelder een uitgang met dubbele deuren. Op de (oorspronkelijk eveneens onverdeelde) zolder lopen de slanke staanders door tot in de kap. De dakkapellen steken met een houten tongewelf met ribben in de kapconstructie.

Waardering

HOOFDGEBOUW, behorend tot de historische buitenplaats De Bol op Redichem, van bijzondere cultuurhistorische waarde

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- als uniek voorbeeld van een 19de-eeuws speelhuis voor paters Jezuïeten.
- wegens de door Chinese tempels geïnspireerde architectuur
- als onderdeel van een terrein van vermaak voor de klein seminaristen

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Landhuis

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 529930

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	08 januari 2007
Kadaster deel/nr	82898/170

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Culemborg	Culemborg	Gelderland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Culemborg	0			529
Culemborg	0			92
Culemborg	0			91
Culemborg	0			96
Culemborg	0			93
Culemborg	0			95
Culemborg	0			353
Culemborg	0			97
Culemborg	0			94

*Omschrijving***

Omschrijving

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG. De historische tuin- en parkaanleg van De Bol bestaat uit twee delen:

1. Een kleine rechthoekige omgrachte structuur, waarop het speelhuis is gelegen;
2. Een zeer ruime tegen de onder 1. gesitueerde vierkante open ruimte, omgeven door omgepeldde laan, waarbinnen een kruisvormig lanenstelsel, eveneens aan weerszijden van greppels voorzien, die genoemde ruimte in 4 vierkante ruimten (grasland) verdeeld. De lanen zijn grotendeels met essen beplant, waartussen meidoorn. Het centrum van het kruis wordt door een meervoudige cirkelvormige aanplant van kastanjes gemarkeerd. Het ontwerp van deze vierkante plantage is voor het eerst te zien op een kaart van Nicolaas van Geelkercken uit ca. 1640 (Gelders Archief Arnhem) en wordt daar de "Kamp alleen" of "Vier Perken" genoemd. Deze aanleg is omstreeks 1640 tot stand gekomen in opdracht van de graaf van Culemborg Phillips Theodoor van Waldeck Pyrmont. Tijdens de Franse bezetting in 1672-1673 werden de laanbomen gekapt, terwijl volgens een kaart uit 1749 zij weer zijn ingeplant. Volgens een verslag uit 1788 (vermeldt in Beltjes en Schipper, 'Culemborg: beeld van een stad', p.183) bestond de plantage uit "schone wandeldreven" die echter "te schaars bezogt, te min geëert" werden. Het speelhuis en bijbehorende aanleg deed vanaf 1859 tot in de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

eerste helft van de 20ste eeuw dienst als Campagna, buitenverblijf van de Pater Jezuïten. De in de eerste helft van de 17de eeuw onstane aanleg is tot op heden in structuur gaaf bewaard gebleven en is een in Nedeland uniek voorbeeld van een Renaissance aanleg bij een speelhuis. Als zodanig behoort De Bol nog tot de Renaissance-traditie van een geometrische of formele aanleg, waarbij het hoofdgebouw niet het hiërarchische centrum van de opzet van het complex vormt, maar waarbij de aanleg terzijde van het huis is gesitueerd.

Waardering

De HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG is in cultuurhistorisch opzicht van algemeen belang

-als uniek voorbeeld van een Renaissance-aanleg van een Nederlandse buitenplaats

-vanwege de gaafheid van de aanlegstructuur

-vanwege de ouderdom

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg